

НАЈТЕЖЕ ЈЕ БИЛО ЗА КОМАНДИРА ЧЕТЕ

Јулоки даки 1941. приЕидно су изгледали као дани сваког другог лета. Радило се на пољима као пре, истина без песме желачке, без моба и већих скупова. И овога лета се скакало у вирове Моравице, и тога лета се на реци орио безбрижни дечји смех. И тада се у потаји мислило на јесење вашаре и ишараним прутићима чобаницама мрсило плетиво. И овог лета је живот догшрао до нас, до наших састанака, до акупава на којима се нешто ново започињало.

Летњих дана 1941. године Срески комитет КПЈ за срез моравички одржа!вао је састанке, најчешће више болнице, с ону страну реке Моравице, преко пута ивањичког гробља, у Шљивића и Петровића пољу. На састанцима се дуго расправљало о првим борцима Моравичке чете. Комунисти, скојевци и најближи симпатизери Комунистичке партије требало је да пођу одмах, без дужих разговора. Са њима се о свему разго^варало много пре. Сви су они од раније припремани за оно што је сада долазило. Од те групе другова, на које се сигурио рачуиало да ће поћи у борбу, ретко који је био служио војни рок. Закључак је био да се за командира чете мора изабрати друг који бар колико-толико располаже војничким знањем јер смо полазили у рат. Наспрам нас је стајала искусна армија, наоружана из свих базена до тада поробљене Европе. Јаки су, а јаки смо и ми. Ми саткани од матермјала за који још не постојм хемијска формула. Тај саста/в је познат само оним људима ко!ди воле своју земљу и свој народ.

Није нам било тешко да се одлучимо при избору политичког комеоара чете. Имали смо Венијамина Маринковића, професора, рођеног у Вионици, у нашем крају. Био је комуниста још на Београдском универзитету, можда и пре 1930. године. Познати марксиста и преводилац марксистичке литературе, која је нама била најнотребнија још пре рата. ЊегоСа озбиљност и храброст донели су му велику понуларност, како међу комунистима, *тжс* и међу народом планинских села од Ивањице до Вионице. За његовог заменика, за партијског рукошдиоца чете био је одређен Мате Ујендић, металски радник, родом из Далмације, који је радио на руднику „Лиса“ у Ивањици. Уливао је поверење међу радницима, био је веома близак омладини, дисциплинован и стамен.

У нашој средини се налазио Мома Милутиновић, предратни официр који је робовао у Пожаревцу због мариборског пуча 1932. године. За њега су нам из Овдужног комитета КПЈ за Ужице рекли да причекамо јер са њиме праве комбнације да уђе у штаб Ужичког партизанског одреда, који је требало да се формира тих дана. Остао је отворен проблем избора командира партизанске чете, којој смо дали име Бошка Петровића, шпанског борца-пилота. Он је после многе оборених непријатељских авиона и сам погинуо на фронту Брунета. Плашили су га се непријатељи, а својим другтв(има је уливао поверење. Оамо дан ире пошбије сазнао је да је одређен да иде у војну академију у Совјетски Савез.

АЖо се има у виду да смо за командира чете тражили друга који је расиолагао војничким знањем и био близак комунистима, онда се радило о зрелијим људима. То су били оформљени људи, са неким животним искуством, па и стеченом породицом. Имали су и неку своју животну филозофију. Трeбало их је одвојити од малих, чино'вничких али ипак удобних столица, из занатских радисница, из сеооких топлих кућа које су мирисале на /кадифу и босиљак. То значи да се морало рачунати и с тим да ће такви људи и теже поднети све оно што их очекује поласком у партизане.

Срески ксммтет је напращо списак другова који би могли доћи у обзир за избор. Орјентисали смо се за трогјицу. Били су резервни официр и потицали су из „чаршије“. Поред тог, важио је и онај критеријум који и за сваког првог партизана, борца нове војске: они су морали бити најбољи међу најбољма у својој средини, имати угледа, и својим примером доводити борце у тек формиране чете и одреде. Ако се свему отоме дода да се морало водити рачуна и о традицији која је постојала у нашем народу о војнику-командиру, онда задатак збиља није био лак. Сва три друга која смо одабрали били оу из радничких породица, аимпатизери комуниста и сарађивали су са нама. Били су то другови на које се могло рачунати и разговарати да се прихвате оже одговорне дужности.

Пре него што смо разтоварали са њима, решено је да се један заобиђе. Поред тога што је био потпуно сигуран човек, замeрили смо му што је често ишао по кафанама и проводио дуже време у њима. Други Друг, који је био веома омиљен у својој средини, био је иокрен. Одмах је рекао да му се не полази и наводио породичне разлоге. Са трећим је некако лакше ишло. Прихватио је да одмах пође на заказано место ван Ивањице. Био је мЈиран, скроман, тактичан са људима па нам је и највише импоновао'. Био је резервни официр. Зато смо били многе изненађени када смо после неколико дана проведених у шуми, једног јутра на месту где је командир спавао, нашли писмо. Написао је отприлике ово: „Другов!И, ја вам жeлмм успех у борби, али се лично не осећам спошбним ни храбрим да издржим ове напоре“. Отишао је, а ми смо били опет на почетку, пред избором командира чете. Узгред

буди речено, сва тројица другова које омо били предвидели за командира чете и даље су остали симпатизери наше борбе, један је и живот изгубио од непријатеља. Покајали су се за 1941, али су себе несебично уложили у изградњу новог друштва,

Ми поједики чланови Среског комитета били смо задужени да разшварамо са друговима на које смо сада поново рачунали: да могу бити командири чете. Сада је било и теже, круг је постао још ужи и требало је даноноћно са њима водити разговоре и убеђивати их да треба да пођу. Ретко ое деоило да је сада неко од другова одмах одговорио, остао је за следећи састанак и сл. Ко бл сада могао набројати колико смо састанака водили са појединим људима да се прихвате дужности командира чете.

Некако смо на крају одлучили да идемо даље од „чаршије“, да тражимо популарног човека на селу. Избор је пао на Евгенија Главнића из села Глијече, сина старог и угледног социјалисте Михаила Главинића, који је као радник шдине про^овео радећи по Русији, пре првог светског рата. Бвтеније-Гејо био је таква личност која је могла само импоновати. Био је крупан, стасит, са великим брковима, служио је војни рож у гарди. И због тога а и због мајке Рускиње нама је личио на Чапајева, јунака октобарске револуције. Гејо је постао командир Моравичке чете у време када је чета већ отпочињала оа првим акцијама на терену среза моравичког у летњим данима 1941. године.

Ето, били смо убеђени да смо о-вај тешки проблем најбоље решили, али је једнога дана и Гејо отишао из чете. Није место за дубљу анализу његовог одласка и напуштања дужности командира Моравичке чете, на којој се налазио више од меоец дана. Тешко је надохват ма шта рећи о човеку кога су четници убили на очиглед совоје деце и родитеља.

Моравичка чета је пошла даље, била на обезбеђењу Врховног штаба у Ужицу 1941. у његовој пратњи, ушла у састав Друте пролетерске брмгаде и имала стасале у борби младе храбре командире и борце чија се људска вредност потврђивала у најтежим условима. Моравичани су далеко од свога краја остављали најбоље другове на путевима наше слободе, увек са вером да ће се повратити слободним вировима Моравице, жетелачким радовима, шљивацима и народу, који је јулских дана 1941. вероеао најбољим синевима свога краја.

Милка ПЕТРОВИЋ